

recenze

Winnicott, DW.**HRANÍ A REALITA**

Praha: Portál 2018

Recenzovanou knihu vydalo nakladatelství Portál v řadě Klasici. Vycházejí v ní od r. 2014 překlady starších a stěžejních děl z oblasti společenských věd a zejména psychologie, včetně psychoterapie. Nalézáme zde např. publikace od autorů, jako byli Erik H. Erikson, Sigmund Freud, Abraham H. Maslow a Carl R. Rogers. Přínos této edice a nakladatelství

Portál vidím v tom, že přispívají k uchování a rozvoji vzdělanosti, neboť odborná, ale i laická veřejnost skýtají primární literární zdroje, jež významně ovlivnily další vývoj oborů.

David W. Winnicott (1886–1971) byl britský pediatr a psychoanalytik, který obohatil psychoanalytickou teorii na základě vlastních mnohaletých pozorování, prováděných při své klinickoterapeutické praxi. Pracoval jak s dětmi, tak i s mládeží a dospělými pacienty. Detailně rozpracoval oblast vztahů mezi dítětem a primární pečující osobou (nejen matkou) v útlém věku dítěte, přičemž vztah pojímá jako vzájemnou interakci a ovlivňování. Je autorem teorie objektních vztahů, v níž popisuje a vysvětluje utváření osobnosti dítěte na základě jeho prvotního vztahování k okolnímu světu, zejména k matce a zpětnému vlivu jejího působení na samotné dítě. Akcentuje především emocionalitu a vzájemný vztah jako předpoklad dalšího duševního vývoje. David W. Winnicott objevuje význam pomezí mezi subjektivním a objektivním vnímáním světa, tedy toho, co nazval přechodovými objekty a jevy, jež se objevují u dítěte ve stáří 4–12 měsíců. Malý lidský tvor si zvolí přechodový objekt, nejčastěji hračku (např. plyšové zvířátko), ale i cíp příkrývky, nad kterými má zprvu „úplnou moc“, ale postupně zjišťuje, že jde jen o hračku. Tak dochází k přechodu od iluze všemohoucnosti (omnipotence) k realistickému vnímání světa. Přechodový objekt splňuje různou funkci, stává se utěšitelem (např. v nepřítomnosti matky), skýtá uspokojení (při jeho cucání), působí proti úzkosti atp. Představuje přechod dítěte ze stavu splynutí s matkou (po narození) do situace, kdy je matka vně dítěte a od dítěte oddělená. Autor předpokládá, že toto vše se neodehrává pouze v realitě, nýbrž i ve vnitřním světě kojence – batolete. Zde bude patrně i zdroj vytváření zkušenosti jako takové. David W. Winnicott dokládá, že zmiňovaný jev se později projevuje i u dospívajících a dospělých při hře, denním snění, umělecké tvorbě, je zdrojem kreativity, stejně se s ním můžeme setkat v oblasti psychopatologie (poruchy osobnosti, deprese ad.). Autor je opravdu pečlivým pozorovatelem a přichází i s dalšími

pojmy, jako jsou „dostatečně dobrá matka“, „držení“ a „zrcadlení“, jež obohacují současnou dětskou psychologii.

Vzhledem k obtížnosti překladu bych rád upozornil na znamenitou práci překladatelky z anglického originálu, paní Pavly La Roch. Lektorování knihy se ujal a zasvěcený doslov k ní napsal psychoanalytik Vladimír Vavrda.

Knih „Hraní a realita“ je sestavena z již dříve publikovaných statí, a to od r. 1951. Pozorování, teoretické úvahy a výklady jsou ilustrovány příklady z autorovy terapeutické praxe a týkají se jak dětských, tak i dospělých pacientů. V Anglii vyšla po autorově smrti v r. 1971.

Publikace obsahuje tyto kapitoly: (1) Přechodové objekty a přechodové jevy. (2) Snění, fantazírování a žití: Případová studie popisující primární disociaci. (3) Hraní: Teoretické stanovisko. (4) Hraní: Tvůrčí aktivita a hledání self. (5) Tvořivost a její kořeny. (6) Použití objektu a vztažnost prostřednictvím identifikací. (7) Poloha kulturní zkušenosti. (8) Místo, kde žijeme. (9) Zrcadlicí role matky a rodina ve vývoji dítěte. (10) Vzájemná vztažnost mimo oblast pudového hnutí a z hlediska zkřížených identifikací. (11) Současná pojetí adolescentního vývoje a jejich důsledky pro vyšší vzdělávání. V závěru nalezneme dovětek, doslov a seznam literatury.

Osobně si na recenzované knize cením zprostředkování ohromné klinické zkušenosti autora, detailního pozorování dítěte i jeho nejbližšího sociálního prostředí na počátku vývoje lidského jedince. Autor vyzdvihuje vliv sociálního prostředí, v němž vyrůstá, na jeho osobnost – charakter, ale i zdravotní stav, a to nejen aktuální, ale také v dospělosti. O dítěti nelze mluvit izolovaně, ale jen v rámci dyády dítě – pečující osoba. To dnes zní jako samozřejmost, ovšem dříve tomu tak nebylo a Donald W. Winnicott patří mezi průkopníky tohoto pojetí – ovšem z pozice psychoanalýzy.

Pro čtenáře méně obeznámeného s psychoanalytickou terminologií a myšlením mohou znít některé věty a vývoody autora překvapivě, půvabně, možná i bizarně. Neměly by odrazovat od čtení. Odkazuji zde na jím zdůrazňovaný význam paradoxu, tedy určité nelogičnosti, případně protimluvu, jež spolu s nevědomím mohou být klíčem k pochopení těchto jevů.

Při psychoterapii dětí bývá jejím hlavním prostředkem volná či řízená hra. Také u nás se možnosti této léčebné péče rozšiřují, ovšem podmínkou lege artis postupů je kvalifikovanost terapeutů, správná indikace a možnost supervize. To se týká všech psychoterapeutických přístupů a směrů. Pokud jde o psychoanalytickou psychoterapii, do níž spadá i přístup odvíjející se od Donalda W. Winnicotta, tak vzdělávání a supervizi u nás poskytuje dětská sekce České společnosti pro psychoanalytickou psychoterapii.

Recenzovanou práci významného britského pediatra a psychoanalytika Donalda W. Winnicotta lze rozhodně doporučit ke čtení naší odborné (zvláště pedopsychiatrické a pedopsychologické) veřejnosti.

prof. PhDr. Jan Vymětal

ÚHSL 1. lékařské fakulty UK, e-mail: vymej@lf1.cuni.cz